



Όταν διαπιστώνουμε σήμερα την ανάγκη ενός ανοίγματος του ενός ανθρώπου προς τον άλλον, θίγου-με βέβαια το πιο καυτό ανθρώπινο πρόβλημα. Γιατί η λύση των μεγάλων προβλημάτων του κοινωνικού συνόλου και του ατόμου εξαρτάται βασικά από τις ομαλές και αρμονικές διανθρώπινες σχέσεις. Όσο μεγάλα κι' αν είναι τα προβλήματα που χωρίζουν δύο ανθρώπους, αποδεικνύονται μικρά και ελάχιστα, όταν οι άνθρωποι αυτοί γνωρίζουν να κατανοούν ο ένας τον άλλον. Αν-τίθετα· όσο μικρά κι' αν είναι τα καθημερινά προβλήματα, προκαλούν βαθιές ρωγμές και εξοντωτικά μίσση μεταξύ ανθρώπων που δεν γνωρίζουν ή δεν θέλουν να αλληλοκατανοούνται και να συνυπάρχουν. Γι' αυτό ακριβώς η ανάγκη της προσεγγίσεως και του ανοίγματος του ενός ανθρώπου προς τον άλλον είναι το πιο καυτό και, γιατί όχι, το πιο συγκλονιστικό ανθρώπινο πρόβλημα!

\*

Εκείνο που κυρίως θεραπεύει το άνοιγμα προς τον πλησίον, προς τον άλλον

άνθρωπο, είναι το βαθύ και δυσίατο τραύμα της μοναξιάς που βασανίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Όπως πολύ σωστά υποστηρίζει ο Έριχ Φρομ, ο άνθρωπος δεν φοβήθηκε μέχρι τώρα τί-ποτε άλλο πιο πολύ από τη μοναξιά. Και για να διανθίσει λογοτεχνικά μα και στοχαστικά τον ισχυρισμό του αυτό,(που άλλωστε αποτελεί και πόρισμα της συγχρό-νου ψυχολογικής έρευνας) επικαλείται τον Μπαλζάκ. Εκείνος, σε μια παράγραφο του έργου· «Τα βάσανα του εφευρέτη», παραθέτει αυτά τα λόγια σχετικά με το δρά-μα της ανθρώπινης μοναξιάς. «Μάθε όμως ένα πράμα, τύπωσέ το βαθιά στο ευκολόπλαστο ακόμα μυαλό σου: ο άνθρωπος τρομάζει μπροστά στη μοναξιά. Πρώτη σκέ-ψη του ανθρώπου, είτε είναι λεπρός ή αιχμάλωτος, αμαρτωλός ή ανάπηρος, είναι νάχει σύντροφο στη θλι-βερή μοίρα του».

Εντούτοις αυτή τη συντροφικότητα που θεραπεύει το τραύμα και τον πόνο της μοναξιάς και της απελπισίας δεν τη βρίσκει εύκολα εκείνος που νοιώθει να πνίγεται στην αγκαλιά της μιας ή της άλλης. Πολλοί άνθρωποι υποφέρουν από αισθήματα μοναξιάς και απογοητεύσεως ή απελπισίας μέσα στον πλούτο των κοι-νωνικών τους σχέσεων και συναλλαγών. Γιατί η συντροφικότητα που καλλιεργείται, πολλές φορές, μέσα στην πνιγηρή ατμόσφαιρα των ατομικιστικών μας επι-διώξεων, είναι μάλλον μια ανοχή του ενός προς τον άλ-λον που συντηρεί την επίφαση της κοινωνικότητας. Δεν είναι ένα γνήσιο άνοιγμα, ανιδιοτελές και αφελές, ένα άνοιγμα καλωσύνης και αγάπης. Είναι μάλλον ένα άνοιγμα φόβου και τρόμου μπροστά στην ακοίμητη απειλή της ολοκληρωτικής μοναξιάς!

\*

Αλλά η τελευταία αυτή διαπίστωση προβάλλει ζω-ηρά μια ψυχολογική και πνευματική πλάνη στην οποία παγιδεύεται εύκολα το ανθρώπινο πνεύμα. Χάρης στην πλάνη αυτή δεν ανοίγεται κανείς αυθόρμητα στον άλ-λον, αλλά υποκρίνεται, εκδηλώνοντας επιφανειακά κοι-νωνικά αισθήματα. Το «κλειστό» αυτό άνοιγμα (αν μπο-ρούμε έτσι να εκφραστούμε) προς τον άλλον ξεκινά-ει από την πλανεμένη ιδέα, ότι καθέννας πρέπει να φροντίζει μόνο για τον εαυτό του και άρα όποιος ανοίγεται αδελφικά στον άλλο ζημιώνεται ανεπανόρθωτα. Ξοδεύεται ο ψυχικός και συναισθηματικός του πλούτος, χωρίς αντίκρισμα και ανταπόκριση.

Εδώ όμως η πλάνη είναι φανερή. Γιατί ξεχνά κα-νείς στο σημείο αυτό, ότι στη διαδικασία των ανθρώπινων σχέσεων αυτός που προσφέρει λαμβάνει. Αυτός που δίνει παίρνει. Μάλιστα, όσο περισσότερα δίνει τό-σο πλουσιότερα λαμβάνει. Όσο ανοίγεται ανιδιοτελώς και με αισθήματα αγάπης, τόσο περισσότερο θεραπεύει τον εαυτό του. Τόσο καλύτερα νοιώθει τη συντροφικό-τητα και την κοινωνική σχέση,

κι' αποτοξινώνει το πνεύ-μα του από το δηλητήριο της μοναξιάς.

Στο άνοιγμα προς τον πλησίον υπάρχει μια αναπόδραστη αμοιβαιότητα θεραπευτική που δεν θέλουμε να την καταλάβουμε γιατί την παρεξηγούμε. Μάλλον γιατί είμαστε εγκλωβισμένοι στις ατομικιστικές μας φροντίδες και επιδιώξεις. Το λάθος μας συνίσταται στο ότι υπολογίζουμε περισσότερο στην ανταπόδοση της προσφοράς μας, παρά στην ευεργετική της συνέπεια στον ψυχικό κόσμο του συνανθρώπου μας. Με τη νοο-τροπία αυτή δεν είμαστε σε θέση να αξιοποιήσουμε υπέρ του εαυτού μας τη ψυχολογική εμπειρία της προσ-φοράς. Έτσι και στην περίπτωση αυτή αποδεικνύεται έγκυρη η ψυχολογική παρατήρηση που βεβαιώνει ότι η ιδιοτέλεια είναι βασικά μια εχθρική διάθεση κατά του εαυτού μας.

Ο Έριχ Φρομ που μνημονεύσαμε προηγουμένως, υποστηρίζει, από τη θέση της επιστημονικής σκοπιάς, ότι κάθε πρόσωπο αισθάνεται την ανάγκη της βοήθειας των άλλων σε έντονο βαθμό σαν παιδί. Γι' αυτό η επικοινωνία με τους άλλους είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου. Αυτό δε που αποκομίζει ο άνθρωπος στη συνάφειά του με τους άλλους ανθρώπους είναι η αποφυγή της μονώσεως και μάλιστα της ηθικής μοναξιάς. Αλλά και κάτι ακόμη θετικότερο. Η συνάφεια αυτή συμπληρώνει και ολοκληρώνει την αυτοσυνειδησία του και τον βοηθεί στην κατάκτηση της αυτογνωσίας. Η συνάντηση με τον άλλον προσφέρει εμπειρίες αυτοσυνειδησίας που θερα-πεύουν, πολλές φορές, το ίδιο το άτομο που προσφέρει και αγαπά.

Το συμπέρασμα επομένως το οποίον προκύπτει από τους επιστημονικούς αυτούς ισχυρισμούς του Φρομ εί-ναι ότι όσο περισσότερο γνήσιες είναι οι ανθρώπινες σχέσεις τόσο μεγαλύτερη θεραπευτική αξία έχουν και για εκείνον που δίνει και για εκείνον που παίρνει.

Αυτή την ψυχολογική όσο και πνευματική αλήθεια πρέπει να κατανοήσει ιδιαίτερα ο σύγχρονος άνθρωπος που βρίσκεται παγιδευμένος, θέλοντας και μη, μέσα στην πληθωρικότητα των κοινωνικών σχέσεων και συν-αλλαγών. Γιατί είναι αλήθεια, ότι παρατηρείται αυτό το αντιφατικό ή οξύμωρο σχήμα συμβιώσεως. Ενώ δηλ. αυξήθηκε καταπληκτικά η αναγκαιότητα της κοινωνικής σχέσεως και το δέσιμο γενικά του ενός ανθρώπου με τον άλλον, από την άλλη μεριά, έγινε πιο βαθιά συν-ειδητή η βίωση της μοναξιάς του. Η συνεχώς εντεινόμενη ανάγκη του συνεταιρίζεσθαι, η οργάνωση των πάσης φύσεως κοινωνικών, επαγγελματικών και άλλων ομάδων, ακόμη και η συμβίωση στην πολυκατοικία, το-νίζουν οπωσδήποτε το ασφυκτικό κοινωνικό δέσιμο του ανθρώπου. Του ανθρώπου που μέσα στο δέσιμο αυτό αισθάνεται ανίκανος να κάνει το θετικό και γνήσιο ά-νοιγμα προς τον πλησίον.

Έτσι, στο τέλος αποδεικνύεται ένας αναγκαστικός σύντροφος του πλησίον του, χωρίς πολλές δυνατότη-τες αδελφικής ή έστω ανθρώπινης σχέσεως. Αυτός

ακριβώς είναι ο λόγος για τον οποίο υποφέρει από αισθήματα μοναξιάς μέσα στην πολυτέλεια των πληθω-ρικών κοινωνικών του συναλλαγών.

Η αντίφαση αυτή μεταξύ πληθωρικής κοινωνικότητας και μοναξιάς, μ' όλες τις τραγικές συνέπειες για την κοινωνική συμβίωση και το άτομο, αποδεικνύει ασφαλώς την αδυναμία του συγχρόνου ανθρώπου να κατανοηθεί αλλά και να αγαπήσει τον εαυτό του. Γιατί το πειστωμένο, πολλές φορές, κλείσιμό του προς τον πλησίον δείχνει εύγλωττα την αδικία που διαπράττει εις βάρος του εαυτού του. Η άρνησή του να θεραπεύσει τις ψυχολογικές και πνευματικές ανάγκες του πλησίον μ' ένα άνοιγμα αγάπης, υπογραμμίζει την άρνησή του να απολαύσει τους λυτρωτικούς καρπούς της αγάπης.

\*

Κι' ακριβώς στο σημείο αυτό δεν μπορούμε να μη θυμηθούμε τον επιστήθιο μαθητή του Κυρίου, τον Ευ-αγγελιστή Ιωάννη, τον μαθητή της αγάπης. Ο Ιωάν-νης αξιώθηκε από το Θεό να δεχθεί το χάρισμα της αγάπης και να εκφράσει το χάρισμα αυτό σαν βίωμα ζωής αλλά και σαν διδασκαλία αγάπης. Έτσι στην Α' καθο-λική επιστολή του αναπτύσσει την υπαρξιακή αλλά και θεολογική διδασκαλία για την αγάπη, που στο τέλος - τέλος είναι ο ίδιος ο Θεός, αφού «ο Θεός αγάπη εστί».

Μέσα δε στο πλαίσιο αυτής της υψηλής διδασκα-λίας για την αγάπη αποφαινεται, μ' όλο το κύρος της αποστολικής του ιδιότητας, ότι· ο «μη αγαπών τον αδελφόν μένει εν τω θανάτω» (3, 14). Με την απόφασή του αυτή είναι πρόθυμος να συμφωνήσει ο σύγχρονος άνθρωπος που αποφεύγει την υποκρισία και αρνείται τα προσχήματα. Όντως! Σε πολλές περιπτώσεις οι ανθρώπινες σχέσεις αποδίνουν την οσμή του θανάτου μέ-σα στην πολυτέλεια της κοινωνικής ετικέτας και μας δίνουν την αίσθηση της πιο επικίνδυνης μόλυνσεως του περιβάλλοντος που συντηρεί όλα τα είδη της νοσηρής ανθρώπινης σχέσεως.

Η τελευταία αυτή διαπίστωση, που αποκορυφώνει την αρνητική όψη των διατομικών σχέσεων στην εμπειρία του πνευματικού θανάτου, υπερτονίζει χαρακτηρι-στικά τη θεραπευτική αξία των σχέσεων αυτών στη θε-τική τους όψη. Σύμφωνα με την αδιάσειστη αυτή δια-πίστωση το άνοιγμα προς τον πλησίον είναι άνοιγμα ζω-ής. Η συμπάθεια και η προσφορά στον πλησίον δεν θε-ραπεύει απλώς, αλλά μεταγγίζει δυνάμεις ζωής. Εάν μάλιστα το άνοιγμα στον πλησίον είναι έκφραση μιας χριστιανικής ψυχής που γνωρίζει να αγαπά, τότε η χριστιανική αγάπη στις ανθρώπινες σχέσεις είναι η υψίστη δυνατή αγαθή εμπειρία αφού· «ο

Θεός αγάπη εστί και ο μένων εν τη αγάπη εν τω Θεώ μένει και ο Θεός εν αυτώ» (4, 16).

( I. K. Κορναράκη, Ψυχολογία και πνευματική ζωή, εκδ. Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/νίκη, σ. 183-191)